

Любов Конюхова,

кандидат філологічних наук, доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка,

Львів, Україна

ORCID: 0009-0006-3775-4844

ДИСКУРСИВНІ СЛОВА В МЕДІЙНИХ ТЕКСТАХ ЯК ВИРАЗНИКИ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Як відомо, одним із критеріїв формування мовної норми є національно-ідентифікаційний, який полягає і в збереженні мовної традиції, і в центральній увазі до унікальних мовних ознак. За радянської влади відбулися нівеляційні процеси інтернаціоналізації чи уніфікації лексики та мовної традиції. Журналісти незалежної України активно позбуваються радянсько-російської норми, яка охопила всі мовні рівні та закарбувалася навіть у вживанні злучних (дискурсивних) слів. З огляду на це важливо звернути увагу на властиві українській мові дискурсивні слова, які витісняють ті, що запропонувала мова-окупантка.

Проблема відродження української мови як ідентифікатора нації є в центрі уваги науковців. Мовознавець Т. Береза, опрацювавши твори української літератури, дійшов висновку, що в українській мові є достатньо вишуканих слів, якими можна замінити розлогі конструкції. Ці слова виразно передають значення, вони дозволяють говорити природно, уникати кальок та запозичень з інших мов та, зрештою, вивищитися над мовним безкультур'ям [1, 2]. Т. Береза зібрав такі слова у словник «Гарна мова – одним словом: словник вишуканої української мови» [1]. Способи надання слову місткості були в полі зору С. Караванського [3]. А І. Фаріон запропонувала «похідники як sprужинені відповідники до зужитих чи калькованих словосполук [5, с. 98]. Вона ж звернула увагу й на злучні звороти в українській мові та подала таблицю вживання частотних злучних зворотів [5, с. 275–276].

Мовознавиця О. Федик зауважувала: «Зв'язок між словами у словосполучі й реченні має не лише лексико-граматичну природу, але й онтологічну» [6, с. 38]. Мистецтво мови – це не знання слів, а вміння їх сполучати. «Матриця сполучених слів – це тканина нашого мислення, де вишиваємо словами-нитками [5, с. 251].

Мета нашого дослідження – з'ясувати, як сьогодні журналісти реалізують процес відновлення втраченої популярності дискурсивних слів, що властиві українській мові.

Ставимо перед собою такі завдання проаналізувати мову медіа з погляду вживання злучних зворотів (сполучників, часток, прислівників, вставних і модальних слів). Для цього проаналізуємо мову самих медійників.

Для дослідження будемо використовувати загальні методи (спостереження, аналіз). Основним підходом для дослідження буде індукція – метод дослідження, згідно з яким на підставі знання про окреме можна зробити висновок про загальне.

Щодо непохідних сполучників, то проблемним можна вважати функціонування **аби – щоб – щоби**. Наші спостереження засвідчили, що журналісти послуговуються здебільшого сполучником **щоб**, як-от:

***Щоб** перейти через кордон, чоловіки скористалися послугами зловмисників (ukr.net, 5 трав. 2025 р.).*

*Голова податкового комітету ВР заявив, що зробить все можливе, **щоб** до початку літа ухвалили законопроект з легалізації крипто валют (Економічна правда, 24 квіт. 2025р.).*

Сполучник **аби** у значенні **щоб**, на думку мовознавця С. Караванського, є діалектизмом, який не тільки нестандартно звучить, а подекуди перекручує зміст сказаного [3, 59]. Словники ж вказують, що **аби** має відтінок умовності, м'якості, бажаності, а **щоб** передає значення наміру. Сполучник **щоби**, який зберігся, можливо, під впливом російської мови, в мові медіа не використовують.

Звернімо увагу на особливості функціонування в медійних текстах похідних сполучників. Низка похідних парних чи складених сполучників зазнала впливу російської мови. І цей вплив словники свого часу визнали нормою. Сьогодні журналісти заперечують таке репресивне втручання та послуговуються похідними сполучниками, властивими українській мові. Ось приклади:

*Суд визнав протиправною діяльність посадовця, **позаяк** той відмовився розглядати скаргу від мешканця (ukr.net, 5 трав. 2025 р.).*

Позаяк (синоніми **бо, тому що**) замінює складений сполучник **так як**, який, хоч і не був властивим українській мові, але вкоренився в ній під впливом російської.

*Україні потрібно збільшити обсяги імпорту природного газу, **для того щоб** підготуватися до наступного опалювального сезону.*

***Щоб** досягти бажаного рівня заповнення сховищ, протягом травня – жовтня потрібно закачати 7, 2 мільярдів кубічних метрів газу (Українська правда, 4 трав. 2025р.).*

Щоб, для того щоб замінюють скалькований складений сполучник з **тим, щоб**.

Хоч який гарний пристрій, насадка все одно зношується (Українська правда, 4 трав. 2025р.).

Тут замість **який би не був** ужито **хоч** (синонім **хай**) **який**. Зазначимо, що журналісти також активно вживають **хоч (хай) як буде замість як би не було, хоч(хай) хто замість хто (що) б не, хоч (хай) куди замість куди б не, хоч (хай) де замість де б не**.

Попри конкуренцію з боку Дубаїв і Маврикію, Мале сподівається на свою політичну стабільність та добру логістику (Економічна правда, 4 трав. 2025р.).

Попри численні переваги електричних щіток, жодна з них не захищає насадку від накопичення мікробів (Українська правда, 4 трав. 2025р.).

Попри, попри те що, дарма що, всупереч тому що, хоч, незважаючи на те що – такі сполучники приєднують підрядну допустову частину в складнопідрядних реченнях. Вони властиві українській мові. Скалькований же складений сполучник **не дивлячись на те що** зовсім не вживається.

У медійних текстах вийшли з ужитку скальковані свого часу з мови-окупантки похідні складені сполучники **по мірі того, як; у силу того що** та інші.

Заміна інтерферентно посталих сполучників українськими відповідниками свідчить не тільки про заперечення норм, не властивих українській мові, а й про вираження української ідентичності.

Спостереження за мовою медіа свідчать, що журналісти позбулися й інших взятих свого часу з російської мови злучних зворотів: переважно часток, поєднаних зі сполучниками, займенниками та прислівниками, а також модальних та вставних слів. Ось приклади:

*Передусім (це дискурсивне слово замінило неграмотну кальку у першу чергу) чоловік мав законне право отримати групу інвалідності, але **попри все це** (колишнє **при всьому цьому**) йому відмовили (Lvivmtdia, 16 трав.2025 р.).*

*Утім (колишнє **а між тим**), представники Росії мали обмежений мандат (УНІАН, 16 трав. 2025 р.)*

*А **втім** (колишнє **а між тим**) аудіо- та відеокасети підтвердили, що лікар вимагав гроші за свої дії (Lvivmtdia, 16 трав.2025 р.).*

*Принаймні (колишнє **по крайній мірі**) ви зможете поставити запитання в прямому етері (Спецпроект, 15 трав. 2025 р.).*

*Зокрема (колишнє **по крайній мірі**), зі свого боку (замість поширеної свого часу кальки у **свою чергу**), за словами аналітика, українські сили*

зробили для Росії дорогим і нефективним проведення широкомасштабних наступальних операцій (Експрес, 19 трав. 2025 р.).

Фонд «Відродження» привітав лауреатів Премії відкритого суспільства, серед них (цей злучний зворот є заміною неграмотної кальки в тому числі) видання «Українська правда» (Українська правда, 16 трав. 2025 р.).

Попри все це (замість колишньої кальки при всьому цьому) сьогодні (відійшло в минуле на даний час) трейдери вже сформували достатні запаси кукурудзи (UkrAgroConsult, 19 трав. 2025р.).

Ми виявили, що в медійних текстах також часто функціонують такі частотні злучні звороти та слова: **понад усе** (замість **більше всього**), **цілком достатньо** (замість **більше ніж досить**), **коли що** (замість **у випадку чого**), **незабаром, невдовзі** (замість **найближчим часом**), **порівняно** (замість **в порівнянні**), **по змозі** (замість **в силу можливості**), **донедавна** (замість **до останнього часу**), **якось** (замість **певним чином**), **отже** (замість **таким чином**), **водночас** (замість **у той же час**).

Спостереження свідчать, що активізуються дискурсивні слова, які є ідентифікаторами традицій та властивостей української мови.

Дослідження доводить, що дискурсивні слова – це дуже важливі компоненти тексту, які мають свої особливості і організують повідомлення з позиції автора. Саме за допомогою них часто можна виявити істинні наміри мовця, оскільки він, здебільшого, вживає їх інтуїтивно. Задля утвердження норм та властивостей української мови сучасні журналісти активно позбуваються тих злучних слів, які ідентифікують українську мову з мовою-окупанткою.

Список використаної літератури та джерел

1. Береза Т. Гарна мова – одним словом: словник вишуканої української. Львів: Априорі, 2015. 420 с.
2. Береза Т. Скажи мені українською. Львів: Априорі, 2020. 428 с.
3. Караванський С. Секрети української мови, вид. 2-ге, розширене. Львів: БаК, 2009. 344 с.
4. Коваленко Є. В. Мова – ідентифікатор нації. *Культурне розмаїття: матеріальна та нематеріальна культура різних країн світу: збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції, 12 червня 2020 р., Харків: ХНУРЕ, 2020. С. 58–59.*
5. Фаріон І. Мовна норма: знищення, пошук, віднова. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013. 331 с.
6. Федик О. Мова як духовний адекват світу(дійсності). Львів: Місіонер, 2000, 298 с.